

[Transcript] Forklart / Kaos, flammer og krise: Gikk Israels sterke leder for langt?

Utenfor statsminister Bolien i Israel så står det hundrevis av demonstranter og roper, og det de roper er shame, shame, shame.

Og på plakaten deres står det nei til fascisme. Over hele Israel har hundretusener av sinter demonstranter protestert mot Israels regjering, og det i nesten tre måneder.

Statsministeren vil nemlig kunne heve seg selv og regjeringen sin over landets høyesterett. Er dette slutten på mittøstens eneste demokrati?

Du hører på forklart, jeg heter Philip A. Johannesborg, og i dag er det tirsdag 28. mars.

Israel har de siste tre måneder vært preget av voldsomme demonstrasjoner i Tel Aviv, hovedsakelig, men også i andre store byer rundt om i landet.

Disse menneskene er veldig sinte og frustrerte over en planlagt rettsreform som regjeringen i Israel vil banke en av, men det er kanskje spesielt en annen de er alle mest sinte på, og det er statsminister Benjamin Netanyahu.

Hanne Kristiansen, mittøstens korrespondent her i Aftenposten, hvem er Benjamin Netanyahu?

Benjamin Netanyahu er et av de aller mest kjemte og kanskje mest omstritte fjesene i israelsk politikk. Han er jo da Israels statsminister i dag,

han er også den som har sittet lengst som Israels leder, han har vunnet fire valg på rad og har hatt statsminister vervet fem ganger. Den siste tiden har han vært spesielt omstritt fordi han ønsker å få gjennom en rettsreform som skaper voldsomme reaksjoner i Israel.

For hver lørdag har hundretusener av mennesker samlet seg for å protestere, og en av hovedgrunnene er regjeringens nye og voldsomme rettsreform.

I praksis vil reformen gjøre det mulig for politikkerne å vedtale over som Israels høyesterett er imot, og i tillegg vil politikkerne kunne foster kontroll over hvem som blir valgt til høyesterettsdommeret.

Med andre ord, mer makt til politikkerne og mindre til domstolene.

Hanne, hva sier Netanyahu er hensikten med denne reformen?

Netanyahu og hans regjering mener at det å begrense makten til Israels høyesterett er helt avgjørende for å styrke Israels demokrati og gi mer makt til de folkevalgte.

Israels høyesterett har en veldig sterk institusjon, og det er mange som er enige at en reform er nødvendig, og de mener at deres reformpakke eller reformforslag er den beste måten å gjøre det på.

Har Netanyahu et poeng at høyesterett i Israel er sterk nå?

Ja, på en måte har han det, og det er det mange også mer moderate stemmer i israelsk politikk og offentlig debatt som er enige høyesterett har veldig mye makt i Israel, og det er mange som mener at man trenger reform,

men måten det gjøres på nå, hvor fort det bankes gjennom og hvor drastiske endringene er, det er det veldig mange som er dypt i det.

Det folk reagerer på nå er egentlig to ting. Det ene er at disse reformene vil gjøre Israel til et land uten en reell maktfordeling.

Fordi man ikke har en grunnleggende sterk maktfordeling i Israel, vil det at høyesterett svekkes i så stor grad i den utøvne makt, altså regjeringen, alt for mye makt.

For det andre er det mange som mener at dette egentlig bare handler om Netanyahu, og det at han prøver å tvile på makten og redde sitt egerkinn.

Det er dette som gjør at reaksjonene spiller seg, og sine vokser og vokser i Israel. Og nå i helgen nå det demonstrasjonen en foreløbe, topp.

På lørdag gikk Israels forsvarsminister Joav Galant ut og bar regjeringen om å snu eller om å fryse disse planlagte reformene.

[Transcript] Forklart / Kaos, flammer og krise: Gikk Israels sterke leder for langt?

Og hans utgavspunkt som foreseversminister er jo landets sikkerhedssituasjon. Han mener at nå er det så stor konflikt og så dyp splittelse rundt disse reformene at det rettår seg til å utgjøre en trussel mot israels sikkerhet, blant annet fordi det er veldig stor konflikt inn av de israelske militære.

Det ene at Anjao gjorde da, var at det gikk ikke mer enn 24 timer før han rett og seit gikk ut og sparket foreseversministeren, og da kokte det fullstendig over for israelet.

Med en slik reform på plass, så skal det godt gjøres å bare kaste statsministeren et Anjao fra makten.

Og nå når demonstrantene har gått helt opp til statsministerens egne dører, er det mange som spør seg, er dette slutten på den ene gang så populære en et Anjao?

Har den sterke lederen av israael rett og slett gått for langt?

Kristine Lørang hoppet av pilotkarrieren, fulgte grøndedrømmen og startet bastuppedriften Kuk Oslo.

Fem år etter at første bastur ble sjøsatt i Bjørvikka, har Kuk ny flytende bastur for utleget og 32 ansatte.

Vi har brukt triple tech siden oppstarten og veldig fornøyd.

Det er enskap bare ikke det jeg er best på, så for meg er det opplagt at vi skal hjelpe her.

Og vår regnskapsfører har god forståelse for vår bransje og hjelper til å ta i bruk alle de smarte løsningene som finnes i triple techs.

Få kontroll på tallene du også, prøv det fleksible regnskapsprogrammet triple techs gratis i 14 dager på triple techs enn nå skråstek gratis.

I desember 2022 blir Benjamin Netanyahu genvalgt som israels statsminister for fjerdig gang.

Og det tross for at han er mitt i en ettervarskning.

Benjamin Netanyahu is still on trial for corruption and fraud.

Netanyahu har i siden 2019 vært tiltalt for flere kriminelle forhold, blant annet med dragri og korrupsjon.

Det er anklager som er rettet både mot han og hans kone, Sara.

Det handler blant annet om at de skal ha tatt imot en rekke dyre gaver, smykker og cigare og champagne og andre luksusgoder fra sine miljødærvener og Hollywood-producenter.

Da er i bytte mot politiske tjenester.

Skal også Netanyahu i for lang klagene ha betalt medieire for å ha publicert positive nyheter om han.

For å vinde tilbake maktene nå i fjord høst, så inngikk Netanyahu avtaler med noen av de aller mest konservative og religiøse partiene i israelsk politikk.

Så han er rett og slett frid til en koalisjon av partier som mange mener er det mest ekstreme i israels historie.

Det har nok også bidra til at han i stadig større grad fremstår som en figur som er mer splittende enn samlene.

Men hva er det som gjort at han fant valg likevel da?

Han står for en har sikkerhetspolitikk. Han er ikke så veldig opptatt av fredsforhandlinger og før enn forsjonet tone for palestinerne og israels andre finner i regionen.

Og det har til tider gjort han til en veldig populær leder, at han har ført denne sterke linjen og vært veldig opptatt av å forsvare israael internasjonalt.

Han snakker perfekt engelsk og er en veldig karismatisk og charmerende type som har vært en god frontfigur for israael utad.

[Transcript] Forklart / Kaos, flammer og krise: Gikk Israels sterke leder for langt?

Han har blant annet stått for en veldig styrking av forholdet mellom israel og USA i perioder. Og det gjør at han i mange år var en sterk og veldig populær leder i israel.

Men nå begynner han å se ut som om han har fått litt for stor selvtil litt.

Hvor alvorlig er disse demonstrasjonene for Hindutania og noe da?

Det som er veldig interessant er at dette har jo pågått i snart 12 uker.

Det har vært en helt massive motstand. Det omtales som en av de verste nasjonale krisene i israel på mange tiår.

Men veldig lenge har det sett ut til at Netanyahu ikke lar seg rikke.

At han har alle intensjoner om å banke gjennom disse reformene, koster hva det koster vil.

Han bevikler nesten som han har oversett denne massive motstanden.

Men det som skjedde nå i helgen viser at demonstrasjonene begynner å true både Netanyahu men også regjereingsprosjektet han ser ganske stor grad.

Nå er det både ledende figurer, altså minister i regjeringen som tror med at de går av, der som man velger å fryse eller droppe disse reformene.

Og uten støtte fra ministret som Itamar Ben-Gvir, altså Sikkerhetsministeren og Forsvarsminister, gjør i blevin som står for disse reformene, så har ikke lenger Netanyahu flertall.

Og da er det stor sannsynlighet for at regjeringen vil falle.

Så akkurat nå så er disse demonstrasjonene en stor trussel mot både statsministeren og hans regjereingsprosjekt.

Og en viktig del av demonstrasjonene er ikke bare hvor mange som demonstrerer, men også hvem.

For blandt israelske flagg og plakater, så står det nå flere reservister fra det israelske militære.

Grunnen til at det er så viktig er at israels er jo her en ekstremt viktig institusjon.

Mye av israels militære styrke ligger i at de har nesten en halv millionen mennesker, altså reservister,

som kan stille på inntil 24 timers varsel.

Og det at de ikke bare slutter seg i et ideologisk sett disse demonstrasjonene,

men faktisk går ut og sier at de vil bør dere nekke å stille opp på trening eller rett og sett nekke ordre,

der som plutselig skulle oppstå og bryte ut full konflikt igjen.

Det er en direkte trussel mot israels nasjonale sikkerhet,

skal vi tro folk som forsvarsministern og andre ledne figurer i den israelska herren.

Så det har ikke bare veldig stor symbolisk betydning,

men det har direkte betydning for israels militære kapasitet.

Hanna, hva skjer nå da?

Nå har Netanyahu sagt at han vil sette denne omstritte rettreforment på vent,

så nå blir det store spørsmålet hva regjereingspartnerne hans vil gjøre.

Flere ministerer har sagt at der som det skjer så vil vi gå av, da vil vi ikke være med denne regjeringen lenger.

Og da står jo Netanyahus regjereingsprosjektet i farefor å kollapse fullstendig,

og så blir det jo spørsmålet om hva som skjer med Netanyahu personlig,

der som regjeringen kollapse.

Han har jo som sagt disse korrupsionssakene mot seg,

og vil nok gjøre hva som helst for å holde på makten.

Så hva som skjer de neste timene og dagene nå, om regjeringen holder sammen,

[Transcript] Forklart / Kaos, flammer og krise: Gikk Israels sterke leder for langt?

eller om den rakner på grunn av den rettreformen, det blir veldig spennende å følge med på. Og etter en del dramatik på bakgrunnet, så ser det nå ut til at Netanyahu er i ferd med oss nu. Og at rettreformen blir satt på vent.

For de hundretusener av Israelere som har vært ute i gaten og demonstrert nå i snart to uker, så handler jo dette om hva slags land Israel skal være, om Israel skal fortsette å være et land der man har grunnleggende rettigheter som ytringsfrihet, og LOBT folk kan leve i fred.

Eller vil Israel bli et land som i alle ordsaker styrt av religiøse og konservative krefter.

For mange handler dette om hvor hvitt Midtøstens eneste demokrati vil overleve eller rakte.

Du har hørt en podcast fra Aftenposten.

Det var Midtøsten korrespondent, Hanne Kristiansen, som forklarte deg Israel's nye rettreform, og protestene som nå herrer i landet.

Du har hørt lyd fra Nyhetsbråa AP, BBC, CNN, CBS og Sky News.

Denne episoden er laget av produsent Jennifer Land, Olaf Eggersvik og meg, Philip A. Johannesborg.

Resten av forklart er Trond Odin Johansen, Synesø Hol og Anders Wehberg.

Synes du det er kjedelig å skrive nyheter i tekst?

Skulle du heller ha hørt mer nyheter enn dagens kvarter med forklart?

Nå kan du det. På Aftenposten.no og i appen kan du høre en kloning av versjonen av min stemme, lese Aftenpostens artikler. Ikke sant? Sant du kan det?

Jo, det stemmer. Menst du går tur, vasker huset eller kommer deg til jobb, leser jeg de nyheterne du vil høre.

Avspillingsknappen finner du inne i artiklene på Aftenposten.